

İŞÇİLERİN MAĞDURİYETİNİN SORUMLUSU KİMLER?

31 Ocak 2024

Yıldırım Koç

YIL	İstanbul Ticaret Odası İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi Artış Oranı (%)	TÜİK Tüketici Fiyatları Endeksi Artış Oranı (%)	Fark (puan)
2013	7,04	7,40	(+) 0,36
2014	11,14	8,17	(-) 2,97
2015	7,73	8,81	(+) 1,08
2016	9,12	8,53	(-) 0,59
2017	9,50	11,92	(+) 2,42
2018	17,68	20,30	(+) 2,62
2019	13,41	11,84	(-) 1,57
2020	14,40	14,60	(+) 0,20
2021	34,18	36,08	(+) 1,90
2022	92,97	64,27	(-) 28,7

110.000 TL'ye kadar % 15
230.000 TL'nin 110.000 TL'si için 16.500 TL, fazlası % 20
580.000 TL'nin 230.000 TL'si için 40.500 TL (ücret gelirlerinde 870.000 TL'nin 230.000 TL'si için 40.500 TL), fazlası % 27

Geçenlerde bir işçi arkadaşla sohbet ediyorduk. Kendisinin ve arkadaşlarının son dönemde çok mağdur olduklarını anlattı. Sendikalı bir işyerinde çalışmasına karşın, toplu iş sözleşmesiyle alınan zamların yetersizliğinden, kiralardan yüksekliğinden, çocukların giderlerini karşılamada yaşadıkları zorluklardan söz etti. Herkesin çok büyük ekonomik sıkıntı yaşadığını, hayat şartlarının herkes için çok zorlaştığını anlattı.

Ben de ona resimdeki kabandan söz ettim. Yayımlanan habere göre, İstanbul'da İstinye Park AVM'de bulunan Loro Piana mağazasında satışa çıkan kabanın satış fiyatı 1.321.920 liraymış. Kaban, çok az bulunan devemsi bir hayvanın yününden yapılmış. Bu mağazaya üç adet gelmiş ve bir tanesi hemen satılmış. Hayat şartlarının herkes için değil, hayatını kendi emeğiyle kazananlar için çok zorlaştığı konusunda hemen anlaştık.

Sonra da bazı teknik ayrıntıları tartıştık.

Yürürlükteki toplu iş sözleşmesine göre ücret zamları 2023 yılı başında uygulanmıştı. Ücret zamlarının belirlenmesinde kullanılan kıstas, Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK'in Tüketici Fiyatları Endeksi TÜFE verileriydi. Ben yıllardır TÜİK'in TÜFE verileri ile İstanbul Ticaret Odası'nın (İTO) İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi'ni karşılaştırdım. 2022 yılı sonuna kadar bu iki veri paralel giderdi. Ancak 2023 yılı başında yapılan zamlarda dikkate alınan TÜİK'in TÜFE'si ile İTO'nun verisi arasında ilk kez çok büyük bir fark çıktı. İTO, 2022 yılı fiyat artışının yüzde 92,97 olduğunu belirtirken, TÜİK yüzde 64,27 olduğunu ileri sürdü. Hangisine inanıyorsun, diyebilirsiniz. Ne yazık ki, İTO'ya inanıyorum. İşverenler kendi ilişkilerinde kullandıkları enflasyon verisini doğru hesaplarlar gibi geliyor. Arada 28,7 puan fark var. Diğer bir deyişle, 2023 yılı başında TÜİK'in TÜFE'sini esas alırsanız, ücretinize yüzde 64,27 oranında zam yapılır; İTO'nun verisini esas alırsanız, ücretinize yüzde 92,97 oranında zam yapılır. Enflasyon Araştırma Grubunun (ENAGrup) verilerini kullanırsanız, kayıplar daha da büyük. İşçilerin bugünkü mağduriyetinin öncelikli sorumlusu TÜİK ve TÜİK'in böyle bir enflasyon oranı açıklamasının sorumluları. Bu yolla işçilerin ücretleri İTO verilerine göre 28,7 puan eksik belirlendi. Eğer İTO verileri kullanılsaydı, bugünkü ücretler çok daha yüksek olacaktı. ENAGrup verileriyle hesaplanırsa, ücretler daha da yüksek olur, mağduriyet hiç yaşanmazdı.

O zaman arkadaşım, “Peki,” dedi, “ama sendikalar niçin enflasyon oranının bu kadar yükseleceğini tahmin etmediler?”

Devlet yetkililerinin yaptıkları açıklamaları hatırlattım. Her düzeydeki devlet yetkilisi, enflasyonun en kısa sürede tek haneli rakamlara ineceği konusunda açıklamalar yapmıştı. Devletimize güvenecek miydik, güvenmeyecek miydik? Eğer devlet yetkilileri bile enflasyonun nasıl geleceğini bilmiyor, çok düşük oranlı enflasyon bekliyorlarsa veya enflasyonu düşürecekleri sözünü veriyorsa, sendikalar ne yapabilir ki!

Bu arada TÜİK’in 24 Ocak günü yaptığı açıklamayı telefonumdan indirerek gösterdim. TÜİK şöyle diyordu: “Algılanan enflasyon ile TÜFE arasındaki oransal fark Avrupa Birliği ülkelerinde 5 ila 6 kata kadar çıkarken, ülkemizde bu farklılaşma çok daha düşüktür. 2023 yıl sonunda TÜFE yıllık değişim oranı %64.77 iken, tüketicilerin tahmini %96’dır.” TÜİK’e göre, halkı etkileyen enflasyon oranı yüzde 96 olmuştu; yüzde 64,77 değil. TÜİK bile kendi verilerine güvenmemektedir.

O zaman şu ortaya çıktı. İşçilerin bugün yaşadıkları ve ne yazık ki, önümüzdeki dönemde daha da artacağı benzeyen mağduriyetin birinci sorumlusu, halkın yaşadığı enflasyonun çok altında bir TÜFE açıklayarak gerçek ücretlerin düşürülmesinde kullanılan TÜİK’ti.

Enflasyonu konuşurken arkadaşım tükettikleri malların kalitesinin nasıl düşürüldüğünü de hatırlattı. Fiyat artışlarının TÜİK verilerinde düşük gösterilmesinin bir nedeni de peynirden ete, tereyağından zeytinyağına kadar ürünlere yapılan ve sağlığa zararlı katkılardı. Özellikle gıda maddelerinde tağşiş ve taklit arttıkça, fiyatlar düşük tutulabiliyordu. Böylece enflasyon oranı düşürülüyordu. Bu yolla insanların sağlığıyla oynayanlar da mağduriyet kaynağıydı. Bunları denetlemeyen ve kuralları uygulamayarak bu zararlı uygulamalara göz yuman kamu görevlileri de mağduriyetin nedenlerinden biriydi.

Bu arkadaşım ile daha sonra gelir vergisi dilimlerini konuştuk.

Kullanmayı ve kaynakları bilerseniz, cep telefonu aracılığıyla her türlü bilgiye erişmek mümkün. Resmi Gazete’nin 30 Aralık 2023 günlü ikinci mükerrer sayısında yer alan gelir vergisi tebliğini açtım. Buna göre, işçilerin ve memurların 110 bin liraya kadar olan gelirlerinden yüzde 15 ve 110 bin liranın üstünde ve 230 bin liranın altında kalan gelirlerinden yüzde 20 vergi kesilecekti. Daha sonra da yüzde 27 vergi dilimine giriliyordu.

İşçi arkadaşımın brüt ücreti asgari ücretin epeyce üstündeydi. Yılda 4 aylık ücret tutarında da ikramiye alıyordu. Böylece daha Mart ayının sonunda yüzde 20 dilimine, Mayıs sonu gibi de yüzde 27 vergi dilimine giriyordu. Yüzde 15’lik ilk vergi dilimi, uygulanan asgari ücretin yalnızca 5,5 katıydı. Halbuki 1999 yılında ilk vergi dilimi, asgari ücretin 25,62 katı, 2003 yılında 16,34 katıydı. İşverenlere vergi konusunda bir sürü teşvik ve muafiyet tanınırken, maliyeciler tarafından “kafesteki kazlar” olarak nitelenen işçiler, her geçen gün daha fazla gelir vergisi ödüyordu. Dolaylı vergilerin yükü de işçilerin ve memurların sırtındaydı.

Böylece, işverenin kasasından çıkan paranın giderek artan bölümü vergi olarak alınıyor, işçinin cebine giren para sürekli olarak azaltılıyordu.

Bu durumda işçilerin artan mağduriyetinin ikinci önemli sorumlusu, işçiden her geçen gün daha fazla gelir vergisi alanlardı; gelir vergisi dilimlerini işçilerden daha fazla vergi alınacak şekilde düzenleyenlerdi. Dolaylı vergilerin artırılması da öncelikli olarak işçileri ve memurları olumsuz etkiliyor, mağduriyeti artırıyordu.

İşçilerin ve sendikaların ücretleri artırmak için kullanabilecekleri yasal hakları, grevdi. Ancak son yıllarda yapılan grevlerin önemli bölümü siyasal iktidar tarafından ertelenmişti. Grev hakkının kullanılması siyasal iktidar tarafından çeşitli biçimlerde ertelenince, sendikaların da ücretleri artırması iyice zorlaşıyordu. Bugün yaşanan mağduriyetin bir nedeni de, grev gibi son derece önemli bir sendikal hakkın kullanılmasını engelleyen uygulamaydı.

İşçilerin mağduriyetinin diğer bir nedeni, özellikle sağıkta ve eğitimdeki özelleştirmeydi.

Konuştüğüm işçi arkadaşımın iki çocuğu ve bakımından sorumlu olduğu annesi vardı. Son yıllarda, ailesinin sağık giderleri de, çocukların eğitim giderleri de artmıştı. Geçmişte devletin üstlendiği giderlerin bir bölümünü artık işçi arkadaşım üstlenmek zorundaydı. Doktora her başvurusunda yazılan reçete için ödediği katılım payı önemli miktarlara ulaşuyordu.

İşçilerin mağduriyetinin diğer sorumlusu, fırsatı ganimet bilen, kârlarını sürekli artıran işverenlerdi.

Bu arada işçilerin de eksiklikleri vardı.

Bazı işçiler, dosdoğru bilgi sahibi olmadan borsada oynayarak, kripto paralara para yatırarak, internet üzerinden kumar oynayarak, bahis oyunlarına girerek ve hatta bazı başka yollarla, kolay yoldan para kazanma veya ihtiyaçlarını bu yoldan karşılama çabası içindeydi. Konuştuğum işçi arkadaşın işyerinde arabasını ve hatta evini satıp bu alanlara girenlerden bütün parasını kaybedenler vardı. Çiftlikbank gibi girişimlere de para yatıranlar olmuştu. Mağduriyetin bir nedeni de bu eğilimdi.

İşçilerin bir kısmının mağduriyetinin diğer bir nedeni de, kapitalizmin tüketim çılgınlığına kapılmaları, bir sürü gereksiz mal almaları, Anadolu'nun sade yaşama geleneğinden koparak gösteriş merakına kapılmalarıydı. Böylece kredi kartı ve tüketici kredisi borcuna batmışlardı.

İşçi arkadaşımınla konuştuğum ve mağduriyetin sorumluları sorgulandıkça ortaya böylesine çok ilginç bir tablo çıktı.

Sendikaların eksiklikleri vardı; ancak mağduriyetin gerçek ve asıl sorumlusu, TÜİK'in TÜFE'sini düşük çıkaranlar, daha fazla gelir vergisi alanlar, sendikal hakları ihlal edenler, grevleri erteleyenler, sağlığı ve eğitimi paralı hale getirenlerdi. İşverenler de bu ortamdan yararlanarak, işçilerin ücret artış taleplerine karşı daha etkili bir biçimde direnmekteydi. Bazı işçilerin gösterişçi tüketim eğilimi de mağduriyeti daha da artırıyordu.

Hayat çok karmaşık. Bakalım işçilerin çoğu, siyasi önyargılarını ve saplantılarını aşarak, mağduriyetlerinin gerçek sorumlularını ne zaman kavrayacak ve gerçek gelirlerini artırabilmek için verilmesi gerekli mücadeleye katılacak.